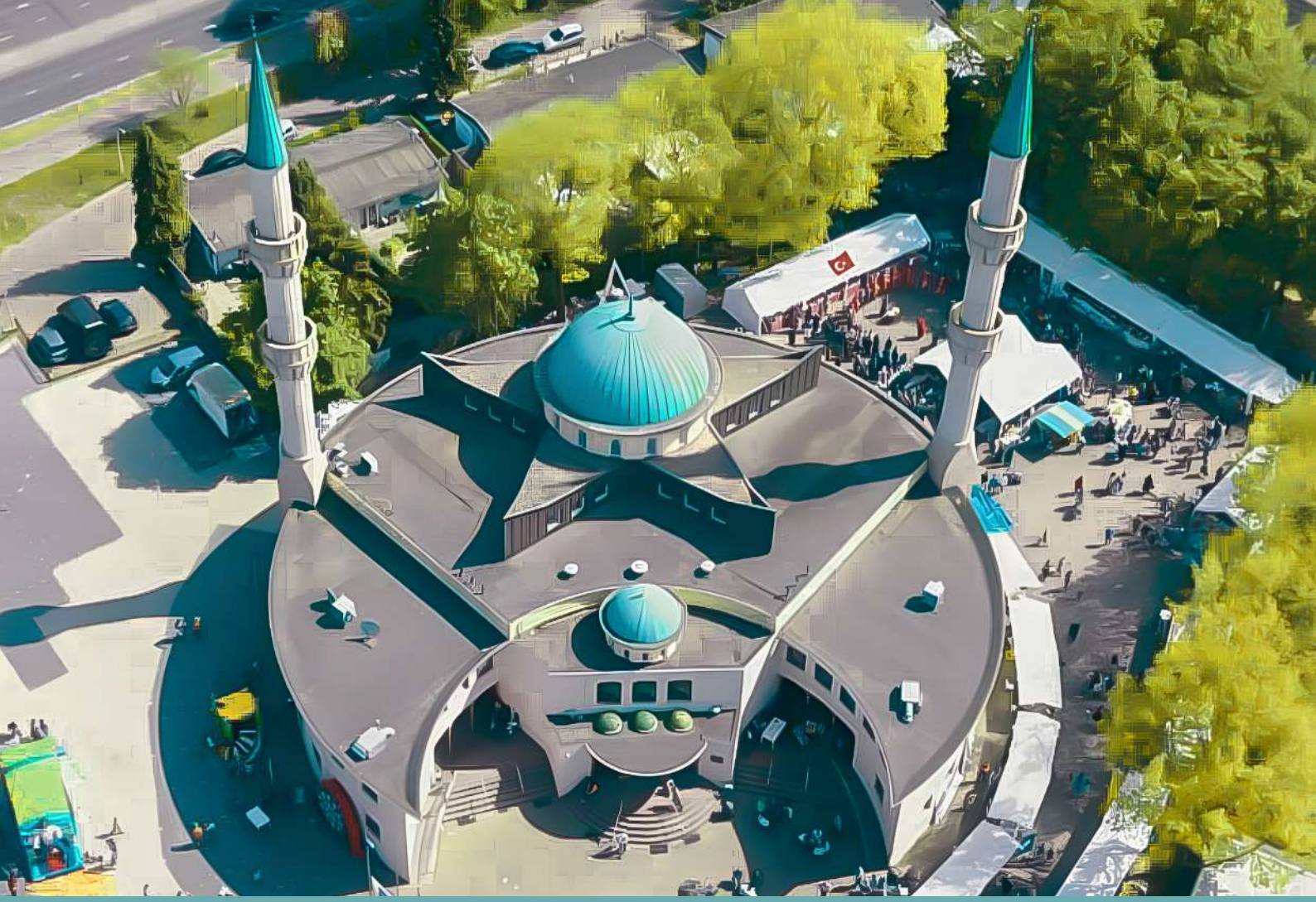

GÖÇ ARAŞTIRMALARI VAKFI

Hollanda Ülke Raporu: İslam'ın Kurumsallaşması, İlk Müslümanlar, Dernekler ve Güncel Dinamikler

Meltem Nur Türk

www.gocvakfi.org | info@gocvakfi.org

HOLLANDA ÜLKE RAPORU: İSLAM'IN KURUMSALLAŞMASI, İLK MÜSLÜMANLAR, DERNEKLER VE GÜNCEL DİNAMİKLER

YAZAR:

Meltem Nur Türk

GÖÇ ARAŞTIRMALARI VAKFI

GRAFİK TASARIM:

Feyzanur Yetimoğlu

E ISBN:

978-625-5830-48-7

Göç Araştırmaları Vakfı

Hacettepe Mahallesi Fener Sokak No: 5

06230 Altındağ/Ankara, Türkiye

Tel.: (0312) 473 76 11

Fax: (0312) 473 79 14

Kitapçığın tüm yayın hakları Göç Araştırmaları Vakfına aittir.

Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak

sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın

hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz.

Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

GÖÇ ARAŞTIRMALARI VAKFI
MIGRATION RESEARCH FOUNDATION
مركز دراسات الهجرة

İçindekiler

1. Demografik Yapı ve Göç Tarihi: İlk Müslümanların Gelişi ve Kalıcılaşması	2
2. İlk Müslüman Dernekleri, Örgütlenme Süreçleri ve İdeolojik Bölünmeler	5
3. Din-Devlet İlişkileri	8
4. İslam'ın Resmen Tanınması ve Kurumsallaşma	10
5. Camiler, Eğitim ve İmamların Statüsü	11
6. Günümüzde Hollanda'da Yaşayan Müslümanların Durumu ve Güncel Tartışmalar	13
7. Kaynakça	15

1

DEMOGRAFİK YAPI VE GÖÇ TARİHİ: İLK MÜSLÜMANLARIN GELİŞİ VE KALICILAŞMASI

Hollanda nüfusu 2026 verilerine göre 18.155.641'dir. Hollanda nüfusunun 8.7 milyonunu erkek, 8.8 milyonunu kadınlar oluşturmaktadır. Nüfusun %52'si 25-64 yaş aralığındadır (CBS). Nüfus dağılımı %77 Hollandalı, %2,5 Türk, %2,5 Faslı, %2 Endonezyalı, %2 Surinamlı, %2 Alman, %1 Polonyalı, %6,5 diğer AB ülkeleri halkları, %4,5 diğer şeklindedir (İnsamer).

Hollanda'da yaşayan yaklaşık bir milyon Müslüman, ülke nüfusunun yüzde 5,8'ini oluşturmaktadır. Bu Müslümanların çoğu Fas ve Türk kökenlidir. Türk kökenlilerin Müslüman nüfusuna etkisine bakıldığında Amsterdam'daki Müslüman nüfusun yüzde 25'ine tekabül ettiği görülmektedir (İyi, 2024). Diğer bir taraftan Pew Research Center verilerine göre Müslümanlar, 34 yaş ortalaması ile Avrupa'nın en genç dini grubunu oluşturmaktadırlar (Pew Research Center, Religion in Europe). %6 oranla ülkenin en büyük ikinci dini İslam'dır. İlki %39 ile Hristiyanlıktır. %51 dinsizlik oranı ile Batı Avrupa ülkeleri arasında Hollanda, herhangi bir dini inanca sahip olmayan bireylerin oranının dini bir inanca sahip bireylerin oranını aştığı ülkeler arasında ilk sırada bulunmaktadır. Müslüman nüfusun %5.9'unu erkekler, %5.3'ünü kadınlar oluşturmaktadır (CBS). Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) 2022 verilerine göre Hollanda'da Müslüman ve Hristiyan bireylerin cinsiyet, yaş ve eğitim seviyesi oranları:

		HAYIR	ROMA KATOLİK	PROTESTAN	İSLAM
Toplam	Toplam	57,2	18,2	13,2	5,6
Cinsiyet	Erkekler	60,5	16,4	12,1	5,9
Cinsiyet	Kadınlar	53,8	20,0	14,3	5,3
Yaş	15 ila 25 yıl	68,5	6,4	9,6	10,0
Yaş	25 ila 35 yıl	68,6	8,7	9,7	7,4
Yaş	35 ila 45 yıl	61,2	12,4	10,8	10,3
Yaş	45 ila 55 yıl	57,1	19,4	12,6	5,0
Yaş	55 ila 65 yıl	53,5	23,8	13,0	3,2
Yaş	65 ila 75 yıl	47,2	28,0	17,5	0,8
Yaş	75 yaş ve üstü	36,0	34,5	23,2	0,6
Eğitim Seviyesi	İlköğretim	47,7	23,7	14,1	8,1
Eğitim Seviyesi	Vmbo, avo fondöten, mbo 1	48,6	23,6	14,0	6,9
Eğitim Seviyesi	Mbo 2,3,4, havo, vwo	53,7	17,5	13,6	5,5
Eğitim Seviyesi	HBO, WO bekar	61,9	15,4	13,0	3,8
Eğitim Seviyesi	HBO, WO-Master, doktor	67,2	13,3	11,2	2,4

Tarihsel Arka Plan:

Hollanda'nın İslam ve Müslümanlarla ilk teması konusunda çeşitli kaynaklarda farklı görüşler mevcuttur. 1600'lü yılların başında İspanya'da Müslümanların zorla Hristiyanlaştırılması sürecinde Müslüman Moriskoların Hollanda'ya gelmeleriyle Hollanda topraklarında ilk kez Müslüman varlığı söz konusu olmuştur. Tarihsel süreçte 1960'lı yıllara gelindiğinde bu ilişki iş gücü anlaşmalarıyla özellikle Türk, Faslı ve Surinamlı Müslümanların Amsterdam'a gelmeleriyle farklı bir boyut kazanmıştır (İyi, 2024). Hollanda'nın Müslümanlarla ilk temasının İspanya'nın Müslümanlara uyguladığı Hristiyanlaştırma politikası dolayısıyla gerçekleştiği ihtimalinin yanında bir sömürge ülkesi olan Hollanda'nın Endonezya ve Afrika topraklarındaki misyonerlik faaliyetleri sonucunda ilk kez Müslümanlarla temas ettiği de düşünülmektedir.

Endonezya stratejik konumu ve sahip olduğu doğal kaynaklar nedeniyle Avrupalı devletlerin dikkatini çekmiştir. Avrupalı devletlerin Endonezya'ya ilk gelişi 16. Yüzyılın başlarında Portekiz ile olmuştur. Daha sonrasında Hollanda 1595 yılında Cava'ya gelmiştir. Kurduğu Birleşik Doğu Hindistan Şirketi (VOC) ile sömür faaliyetlerine başlamıştır (Hangül, 2025, s.699-700). Endonezya'yı sömürü aracına dönüştüren Hollanda, ilk dönemlerden itibaren Müslümanların inancından, dini yaşantılarından ve kimliklerinden rahatsız olagelmıştır. Müslümanlar üç asrı aşkın devam eden sömürge yönetimine karşı birçok isyan ve savaş başlatmışlar ve yüz binlerce Müslüman katledilmiştir. Yaşanan savaşlardan en büyüğü 1873-1904 yılları arasında gerçekleşen Açe Savaşı'dır. Hollanda diğer sömürü faaliyetlerini sürdürdüğü Amerika ve Afrika kıtasından köle taşımacılığı ile getirdiği Müslümanları zorla çalıştırmıştır. Bugün bağımsız bir devlet olarak Surinam nüfusunun %20'si Müslümanlardan oluşmaktadır (İnsamer).

Hollanda'nın Müslümanlarla sömürgecilik faaliyetleri bağlamında gerçekleşen ilk temasının ardından, Müslümanların Hollanda'da belirli ve kalıcı bir topluluk oluşturmaya başlaması sürecine bakıldığında, işçi göçleri karşımıza çıkmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 1960'lı yıllarda Türkiye, Fas, Tunus ve Yugoslavya'dan işçi olarak Hollanda'ya giden göçmenler sayesinde Müslüman sayısı hızla artış göstermiştir. 1970'li yıllarda ise bu işçilerin ailelerini yanlarına almalarıyla birlikte Müslüman toplumu önemli bir sayıya ulaşmıştır (İnsamer). *"Hollanda'ya 1975 yıllarına kadar ağırlıklı olarak Endonezya ve Surinam'dan göçmenler gelmiştir. 1960'lı yıllarla beraber açığa çıkan işgücü ihtiyacını karşılamak için öncelikli olarak Güney Avrupa ülkelerinden olmak üzere Akdeniz çevresi Müslüman ülkelerin işgücünden faydalanılmıştır"* (Gökmen, 2010, s.6). İşçi göçü ile Hollanda'ya ve Avrupa'ya göç eden en büyük azınlık grubu Türkler ve Faslılar olmuştur. Göçün ilk çeyrek asrında kendilerini tamamen çalışmaya adanmış ve sosyal hayattan uzak bir yaşam sürmüşlerdir. Zamanla ailelerini yanlarına alan göçmen işçiler, dernek ve vakıf faaliyetleri aracılığıyla hem sosyal ortamlarını kurmuş hem de ibadethânelerini oluşturmaya başlamışlardır (Keskin, 2017).

Yerleşim Bölgeleri:

Hollanda'da 12 adet bölge (eyalet) bulunmaktadır. Hollanda'nın başkenti Kuzey Hollanda bölgesinde yer alan Amsterdam başta olmak üzere Güney Hollanda'da yer alan Rotterdam ve Lahey (Den Haag), Utrecht en kalabalık ve büyük şehirleridir. Müslüman nüfus da bu şehirlerde yoğunlaşmaktadır. Amsterdam'da yaşayanların yaklaşık yüzde 12'si Müslümandır. Bu da neredeyse Amsterdam'da yaşayan 90.000 Müslüman olduğunu göstermektedir. Müslümanlar özellikle De Pijp ve De Baarsjes gibi eski mahallelerde ve şehrin batısında yer alan Slotervaart'ta yoğunluk göstermektedirler. *"Slotervaart'taki Müslümanlar üzerine yapılan bir araştırmaya göre Müslümanlar Amsterdam'a güçlü bir aidiyet duygusu besliyor ve yüzde 80'inden fazlası kendisini bu mahallede evinde hissediyor. Amsterdam'a ait olmadıklarını veya kendilerini burada evlerinde hissetmediklerini belirten 59 Müslüman'dan 13'ü ırkçılık ve ayrımcılık nedeniyle kendilerini evlerinde hissetmediklerini gerekçe olarak gösteriyorlar"* (İyi, 2024).

2

İLK MÜSLÜMAN DERNEKLERİ, ÖRGÜTLENME SÜREÇLERİ VE İDEOLOJİK BÖLÜNMELER

Hollanda'ya işçi göçü ile göç eden Müslümanlar bir süre sonra bir araya gelerek dernekler kurarak hem sosyalleşme ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmışlar hem de ibadethânelerin yapımı konusunu gündeme getirmişlerdir. Sosyal bir varlık olan insan, sosyal bütünleşmeyi sağlayan dine ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaç hem bireysel hem de toplumsaldır. Hollanda toplumu için de aynı şey söylenebilir. Araştırmalara göre inançlı Amsterdamlıların yüzde 49'u bazen cami, kilise veya mensubu olduğu diğer dinî toplantılara katılım göstermektedirler. Müslümanların yüzde 44'ü ayda en az bir kez camiye gitmektedirler (Oomen et al., 2026).

Her dinde dini birlik, dini toplanmalar bu denli önem arz ederken Müslümanlar da göç ettikleri Hollanda'da böyle bir oluşuma ihtiyaç duymuşlardır. *"İslam adına ilk faaliyetler, 1947'de Pakistan' dan gelen ve daha sonra La Haye'de kendi camilerini açan Ahmediler tarafından başlatıldı. 1950'lerden itibaren Müslüman nüfusun artmasıyla birlikte ülkede cami ve mescidlere ihtiyaç duyulmaya başlandı"* (Sevinç, 1998, s.227).

1970'li yıllardan itibaren Türk göçmenlerin örgütlendiği ve merkezi Almanya'da bulunan IGMG, Avrupa'da Müslüman olarak yaşamayı anlamlı kılmak misyonuyla Avrupa İslam Teşkilatı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. IGMG Milli Görüş'ün Hollanda'da Kuzey ve Güney olmak üzere iki bölgesel federasyonu bulunmaktadır. Almanya Milli Görüş'e göre

Hollanda Milli Görüş'ün dini söylemini yenilediği ve devletle işbirliği halinde olduğu söylenmektedir. Almanya Milli Görüş'e göre Hollanda Milli Görüş reformist bir İslami söyleme sahiptir (Yükleyen, 2014, s.107-108). *"Hollandalı Milli Görüş devlet otoriteleriyle iyi ilişkiler kurup ortak projelerde işbirliği yaptı. Hollandalı otoriteler Hollandalı Milli Görüş'ün karşısında durmak yerine onlarla işbirliği yapmayı tercih etti."* Hollanda Milli Görüş'ün şeffaflığı, hükümetin çokkültürlülük politikası doğrultusunda daha işbirlikçi davranmasına neden olmuş böylece Hollanda Milli Görüş'ün kamuda tanınmasına yol açmıştır (Yükleyen, 2014, s.112).

Hollandalı otoriteler İslamî teşkilatları sadece Müslümanlarla aralarında köprü olarak değil çıkar teşkilatları olarak görüyorlardı. İslamî bir çatı örgüt ve Hollanda hükümeti arasında ilk büyük iş birliği 1989 yılında Ruşdi olayı ile gerçekleşmiştir. Şeytan Ayetleri kitabını yayınlayan Selman Ruşdi birçok Müslüman tarafından protesto edilmiştir. Bu olayla birlikte kurulan Ulusal İslam Komitesi, 1979 İran İslam devrimi önderi Ruhullah Humeyni'nin Ruşdi'ye karşı verdiği fetva sonrası dağılmıştır. Taraflarla görüşmeler sağlayan Hollanda hükümeti iç farklılıkların başa çıkılamaz olduğuna karar vermiştir. İkiye bölünen Ulusal İslam Komitesi, Hollanda İslam Konseyi ve Hollanda Müslüman Konseyi olarak iki ayrı çatı örgüt olmuştur (Yükleyen, 2014, s.102-103).

11 Eylül 2001 olaylarından sonra Hollanda otoritelerinin Müslümanlar adına konuşan tek bir sesin olmasının gerekliliğine karar vermeleriyle birlikte Hollanda hükümetinin de İslam teşkilatlarını temsil organı kurmaya teşvik etmesiyle Müslümanlar ve Devlet İletişim Organı (Contactorgaan Moslims en Overheid [CMO]) kurulmuştur. Bu kuruluş altında bütün Müslümanlar başarılı bir şekilde toplanamamıştır. Ancak Hollanda hükümeti'nin Şubat 2004'te İç İşleri Bakanlığı; Türk İslam teşkilatları arasında Diyanet İşleri Başkanlığı, Millî Görüş ve Süleymancılar'ın da bulunduğu altı İslam örgütünü bir araya getirmesiyle CMO kurulmuştur. Alevi teşkilatı HAK-DER ve Ahmediyye gibi Sünni olmayan teşkilatları CMO'ya dâhil etmemiştir. *"Hükümetin göçmenlerin haklarını müzakere ettiği yerel ve ulusal düzeyde organlar da vardır. Örneğin, Rotterdam Şehir Konseyi aracılığıyla Rotterdam şehir planlamasında şehir planlamacıları Müslümanlara ibadet yerleri ayarlamaktadır"* (Yükleyen, 2014, s.103).

Çokkültürlü yapıya sahip olan Müslüman nüfusun kendi içerisinde de cemaat oluşumları mevcuttur. Türkler'in en eski teşkilatı, Utrecht'te 1972'de kurulan Hollanda İslam Merkezi Vakfı'dır (Stichting Islamitische Centrum Nederland-SICN). Hollandalı bir Müslüman olan Abdulwahid van Bommel tarafından kurulan vakıf, Stichting Buitenlandse Werknemers Midden Nederland (Orta Hollanda Yabancı İşçiler Vakfı), sigorta şirketi Zwolsche Algemeene'ye ait boş bir binada Türk toplumuna tahsis edilmiştir. Daha sonra müstakil bir eve taşınan vakıf Utrecht'teki Türk Müslümanlar için ilk ibadet mekânı ve Kur'an okulu olmuştur. Böylece Hollanda'nın diğer bölgelerinde de camilerin açılması konusu gündeme gelmiş, Stichting Islamitisch Centrum Nederland (SICN), Türk Müslümanlara yönelik ilk çatı kuruluş olmuştur (De projectgroep '50 jaar gastarbeiders in Utrecht', 2011). 1978 yılında ise Süleymanlı hareketine bağlı merkezlerin ulusal çatı kuruluşuna dönüşmüştür (Sunier & Landman, 2014, s.55).

Türklerin kurmuş olduğu bir diğer önemli teşkilat da Hollanda İslam Federasyonu'dur (Nederlandse Islamitische FederatieNIF). Surinam'dan gelen Hindustânîler ve Cavalıları La Haye'deki İslam Kültür Birliği (Roekoen Islam) ve Hollanda Dünya İslam Teşkilatı (World

Islamic Mission Nederland- WIMN) bir araya getirmektedir. Ahmediler'in de birçok şehirde şubesi olan Hollanda Ahmediye Encümeni İsaat-ı İslam Federasyonu (Federation of Ahmadiyya Anjumans Isha'at Islam in Nederland-FAAIIIN) ve Rabwah adlı iki kuruluşları bulunmaktadır. 1978 yılında kurulan Hollanda Fas Müslüman Teşkilatları Birliği ise Faslıları bünyesinde toplayan en büyük teşkilattır (Sevinç, 1998, s.228).

Hollanda Diyanet Vakfı (HDV)

Hollanda'daki en kapsamlı teşkilat Türk İslam Kültür Dernekleri Federasyonu'nun yakın ilişkilerinin olduğu 1982 yılında kurulan Hollanda Diyanet Vakfı'dır (Islamitische Stichting NederlandISN). Hollanda Diyanet Vakfının amacı Hollanda'da yaşayan Müslümanların dini yaşamlarını sürdürebilmelerine katkı sunmak ve imkanları geliştirmektir. Ayrıca Türk toplumunun dini ve kültürel eğitimine katkı sunmaktır. *"Bu çerçevede her türlü din hizmeti yanında kitap basım ve dağıtım, yüksek öğretim talebelerine burs verilmesi, hac ve umre seyahatlerinin düzenlenmesi gibi çeşitli hizmetleri yürütmektedir"* (Sevinç, 1998, s.228).

3

DİN - DEVLET İLİŞKİLERİ

Hollanda farklı dini inançlar karşısında din ve inanç özgürlüğünü güvence altına alan çoğulcu ve tarafsız bir devlet yapısına sahiptir. “*Kilise ve devlet ayrılığı, Hollanda’da, resmî olarak 1796 yılında benimsenmiştir. Buna göre, kanun önünde bütün dinlerin eşit olduğu belirtilerek, devletle kiliselerin birbirinden ayrıldığı resmen kabul edilmiştir*” (Martin, 2003: 149 aktaran İmga, 2015, s.3). Bu karar devlet nezdinde bütün din mensuplarının eşit olduğunu ve devletle kiliselerin resmen ayrıldığını göstermektedir. “*Verzuiling ya da pularizasyon olarak ifade edilen ve dilimize, “sütunlu yapı” ya da “sütunlaşma” olarak aktarılabilecek bu siyasî iklim, Hollanda sisteminin temel karakteridir*” (İmga, 2015, s.2). Çokkültürlülük politikasını benimseyen Hollanda, siyasî sistemini de din eksenli bir biçimde geliştirmiştir. Din eksenli oluşunun sebebi geçmişte yaşanan din mücadeleleridir. Katolikler ve Protestanlar arasındaki egemenlik mücadeleleri, siyasî hayatta farklı inanç ve eğilimlerin temsiline imkân tanıyan çok sesli bir yapıyı ortaya çıkarmıştır (İmga, 2005: 36). Günümüz Hollanda’sına baktığımızda Anayasanın 1. Maddesi Hollanda’daki herkesin, din, inanç, siyasî düşünce, cinsiyet ve benzer diğer konumlarda eşit olduğunu ve ayrımcılık yapılamayacağını belirtmektedir (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı [YTB], t.y.).

Özgürlükçü bir Avrupa ülkesi olan Hollanda'nın kilise-devlet ayrılığı modeli de, geçmişinden tevarüs eden çoğulcu toplumsal yapısının eseri olmuştur. Siyasi yapının sunmuş olduğu özgürlükçü sistem din merkezli kutuplara güç kazandırmıştır. Her ne kadar sekülerleşmenin etkisiyle dini yapıların etkin rollerinde bir kırılma yaşanıyor olsa da günümüzde dinsel topluluklar faaliyetlerini özgürce sürdürebilmekte, dini yaşamlarını sosyal ve siyasal alanda muhafaza edebilmektedirler (İmga, 2015, s.4).

4

İSLAM'IN RESMEN TANINMASI VE KURUMSALLAŞMA

2001 yılında Hollanda Hükümetinin İslam teşkilatlarını temsil organı kurmaya teşvik etmesiyle birlikte kurulan Müslümanlar ve Devlet İletişim Organı (Contactorgaan Moslims en Overheid [CMO]) Hollanda'nın Müslümanları resmen tanıdığı ve resmi olarak Hollanda hükümetinin Müslümanlar ile işbirliği yaptığı kuruluştur. *“CMO, Hollanda devletinin belirli bir dine mensup olan vatandaşlara sağlamakla yükümlü olduğu dinî hizmetleri Müslümanlar için düzenleme görevine sahip. Bu açıdan CMO, dinî hizmet konusunda Hollanda devletini tamamlayıcı bir rol üstleniyor”* (Üçok, 2020). Bu anlamda CMO, Müslümanlar ile Hollanda hükümeti arasında köprü görevi görmektedir.

Hollanda hükümeti, Hollanda'da yaşayanların vatandaşlığı konusunda 1985 yılında getirilen yeni vatandaşlık kanunu ile Hollanda'da doğmuş ve doğduğundan beri burada yaşayan 18-25 yaş aralığında olduğunu beyan eden bireylere vatandaşlık vermektedir. *“Bunun dışında Hollanda'da kesintisiz en az 5 yıl yaşamış olmak ve Felemenkçeye makul düzeyde hâkim olmak vatandaşlık kabul şartlarındandır. 1983 yılında yapılan değişiklikle birlikte vatandaş olmayan ve oturma izni alan yabancılara da oy kullanma hakkı tanındı. 2002'de Rotterdam'ın Hollanda'daki tüm şehirlerden daha çok göçmen belediye meclis üyesi vardı. Amsterdam ve Rotterdam belediye meclis üyelerinin yaklaşık yüzde 20'sini göçmenler oluştuyordu”* (Ter Wal 2005, 35 aktaran Yükleyen, 2014, s.101).

5

CAMİLER, EĞİTİM VE İMAMLARIN STATÜSÜ

Hollanda’da ilk cami Pakistan’dan gelen Ahmedîler tarafından 1955 yılında La Haye’de inşa edilmiştir. Hemen ardından 1956’da Balk şehrinde Malukulu Müslümanların inşa ettiği cami gelmektedir. 1960’lardan itibaren Surinamlılar, Türkler ve Faslar ibadethaneler yapabilmek adına çalışmalarına başlamış ve çeşitli dernekler kurmuşlardır. *“1960’tan sonra faaliyete geçen pek çok cami ve mescidin 140 kadarı Türkler’e ait olup bunların çoğu eski meskenlerden ibadet yerine dönüştürülmüştür. Temelden cami şeklinde planlanan binaların sayısı da gün geçtikçe artmaktadır”* (Sevinç, 1998, s.227). Günümüzde ise ülkede ibadete açık 400 kadar cami/mescit bulunmaktadır ve bunların yarısı Türkler tarafından yaptırılmıştır (İnsamer). *“Türkler’e ait camiilerin çoğunda hizmetler, Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanlığı’nın gönderdiği resmi din görevlilerince yürütülmektedir. Diğer ülke Müslümanlarının camilerinde ise din görevlileri cemaat tarafından tutulmaktadır”* (Sevinç, 1998, s.227).

Camiiler sadece dinî ve kültürel değerlerin yaşatılmaya çalışıldığı, Müslümanların ibadet ettikleri ve Müslüman kimliklerini korudukları bir yer değil aynı zamanda dinî ve ahlakî eğitimin verildiği bir yerdir (Sevinç, 2010, s.106). Bunun yanında ilk yıllarda ibadet ve din eğitimi amacıyla kurulan camiler zamanla kültür ve sosyalleşme alanı haline gelmiştir. Bunun sonucunda cemaat kitlesinde de değişiklik gözlemlenmiştir. İlk zamanlarda cemaat

birinci kuşaktan oluşurken gün geçtikçe ikinci ve üçüncü kuşaktan oluşmaya başlamıştır (Sevinç, 2010, s.108).

Türk Camiilerinde din eğitimi Diyanet İşleri Başkanlığı'nın görevlendirdiği din görevlileri, imamlar tarafından sağlanmaktadır. Müslümanlar ve Devlet İletişim Organı olarak görev yapan CMO'nun da din eğitimi noktasında tüm Müslümanlar için sağladığı hizmetler söz konusudur. CMO'nun görev tanımlarından biri de Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı için ilkokullarda Müslüman ailelerin çocuklarının aldığı İslam dini eğitimi içeriğini düzenlemektir. Hollanda hükümeti, eğitim özgürlüğü kapsamında dinî okul kurma hakkı tanımaktadır. Bu sebeple Hollanda'da 45'i aşkın İslam okulu bulunmaktadır. Din eğitimi alma hakkı yalnızca İslam okullarında eğitim alan çocukların değil kamu okullarında eğitim alan çocukların da hakkıdır. CMO, bu çocuklara din eğitimi hizmeti sunmaktadır (Üçok, 2020).

Sonuç olarak Türk vatandaşlarının eğitim ve irşat taleplerinin yanı sıra verilen vaazlar, eğitimler sadece Müslümanların değil Hollandalı yetkililerin de beklentisini karşılamalıdır. Hollandalı yetkililerin beklentilerinin en başında bu faaliyetlerin Müslümanların Hollanda toplumuna uyumuna katkı sağlaması gelmektedir. Hollandalılar, din görevlilerinin Müslümanlar ile gayrimüslimler arasında bir köprü vazifesi görmesini arzu etmektedirler (Sevinç, 2010, s.108).

6

GÜNÜMÜZDE HOLLANDA'DA YAŞAYAN MÜSLÜMANLARIN DURUMU VE GÜNCEL TARTIŞMALAR

Hollanda'ya Türkler başta olmak üzere birçok milletten işçi göçüyle gelen göçmenler, ilk zamanlarda sadece vasıfsız işçi olarak hayatlarını sürdürürlerken günümüzde ikinci ve üçüncü nesil yani ilk neslin çocukları ve torunları bu misyonlarını yenilemişlerdir. *“İlk yıllarda vasıfsız işçi olarak çalışanlar çoğunlukta iken günümüzde kalifiye işlerde çalışan sayısı ile birlikte kendi iş yerine sahip olan Türklerin sayısı da artmıştır. Bu gelişmeler Türk toplumunun sosyo-ekonomik düzeyini de olumlu yönde etkilemektedir”* (Sevinç, 2010, s.107). Her ne kadar ilk nesil ile son nesil arasında kuşak çatışması yaşansa da dini ve kültürel değerlerini sürdürme, aynı zamanda yaşadıkları ülkeye uyum sağlama noktasında dengeli bir hayat çizgisi yürütmeye çalışmaktadırlar.

Günümüzde Hollanda'da Müslümanların durumu ve medyada da tartışılan güncel tartışmaları ele alacak olursak camiiler ırkçı saldırılar ve nefret mektupları gibi birçok olayın hedefi olmaktadır. Gamalı haçlar ve vandalizm Müslümanlar için endişe yaratmakta ve CMO ibadethanelerin korunması adına hükümetten maddi destek alması gerektiğini savunmaktadır (NOS, 2026). Aşırı sağ partinin yükselişi ile birlikte başörtüsü ve İslamofobik söylemler gündeme gelmiştir. Başörtüsü ve diğer dinî sembollerin kamu görevlileri tarafından kullanılması konusu uzun süredir din özgürlüğü ile devletin tarafsızlığı ilkeleri doğrultusunda tartışılmaktadır. VVD'nin (İktidar Ortağı Demokrasi ve Özgürlük İçin Halk Partisi)

hazırladığı yasa teklifinin nasıl sonuçlanacağı gizemini korumaktadır (Hollanda Postası, 2026). Sonuç olarak bu gelişmeler Hollanda'da yaşayan Müslümanların yalnızca dinî ve kültürel haklar bağlamında değil, toplumsal kabul, güvenlik, inanç özgürlüğü, sosyal ve kamusal görünürlükleri bağlamında güncel tartışmaların öznesi olduklarını göstermektedir.

7

KAYNAKÇA

Centraal Bureau voor de Statistiek. (t.y.). *Centraal Bureau voor de Statistiek*. <https://www.cbs.nl/>

De projectgroep '50 jaar gastarbeiders in Utrecht'. (2011). *Turkse en Marokkaanse moskeeën in Utrecht* [Brochure]. Alleato. <https://50jaargastarbeidersutrecht.nl/Portals/12/content/cultuur-en-religie/moskeeen/MoskeeenInUtrecht.pdf>

Gökmen, H., (2010). Avrupa'da Müslümanlar ve İslamofobi (Hollanda Örneği).

Hangül, N., (2025). Endonezya'nın Hollanda'dan Bağımsızlığını Kazanma Mücadelesi.

Hollanda Postası. (2026). *Hollanda'da VVD, BOA'larda Başörtüsü Yasağı İçin Yasa Teklifi Hazırlığını Tamamladı*.

Keskin, C. (2017, Şubat). Geçmişten günümüze: Hollanda'da İslam ve Müslümanlar. *Diyanet Aylık Dergi*, (314). <https://www.kastamonur.com/gecmiste-gunumuze-hollandada-islam-ve-muslumanlar/>

İmga, O., (2015). Hollanda'da Din-Devlet İlişkileri ve Kilise-Devlet Ayrılığı.

İNSAMER. (t.y.). *Hollanda*. <https://www.insamer.com/tr/ulke-profil-hollanda/>

İyi, M. M. (2024). 17. yüzyıldan beri İslamla tanışık şehir: Amsterdam. *Perspektif*. <https://perspektif.eu/2024/08/14/17-yuzyildan-beri-islamla-tanisik-sehir-amsterdam/>

NOS. (2026, 16 Haziran). Hakenkruizen en vandalisme: Grote zorgen bij moslimorganisaties na incidenten.

Oomen, M., Michon, L., & Yildirim, E. (2026, 3 Haziran). *Geloof in cijfers*. Onderzoek en Statistiek, Gemeente Amsterdam. <https://onderzoek.amsterdam.nl/artikel/geloof-in-cijfers-2026>

Pew Research Center, Religion in Europe, 2025.

Sevinç, A. (1998). Hollanda. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 18, ss. 219–226). Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi.

Sevinç, İ., (2010). Hollanda'da Cami Eksenli Din Hizmetleri.

Sunier, T., & Landman, N. (2014). *Turkse islam: Actualisatie van kennis over Turkse religieuze stromingen en organisaties in Nederland: Een literatuurstudie in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid*. Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Üçok, R. S. (2020, 30 Aralık). Hollanda'da Müslümanlar ile devlet arasında iletişim organı (CMO). Perspektif. <https://perspektif.eu/2020/12/30/hollandada-muslumanlar-i-le-devlet-arasinda-iletisim-organi-cmo/>

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. (t.y.). Ülke mevzuatları. Nefret Suçları ve Ayrımcılıkla Mücadele Portalı. <https://nesam.ytb.gov.tr/regulation/detail/82/regulations>

Yükleyen, A., (2014). Hollanda ve Almanya'da Devlet Politikaları ve İslam: Millî Görüş Örneği.

daha fazla bilgi için

/goc_vakfi

/gocarastirmalarivakfi